

*Бородін Є. І.,
д. і. н., професор,
директор Навчально-наукового інституту
державного управління НТУ «Дніпровська політехніка»;
Тарасенко Т. М.,
д. н. з держ. упр., доцент,
доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування
НТУ «Дніпровська політехніка»*

СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ: ПУБЛІЧНОУПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

В умовах сучасної практики публічного управління особливої актуальності набуває питання більшого врахування ролі представників інститутів громадянського суспільства, бізнесу у вирішенні суспільно значущих питань. Європейські держави демонструють сьогодні позитивний досвід залучення на засадах багаторівневого управління суб'єктів, які перебувають поза межами державно-владних відносин, в процес формування та реалізації державної політики, розробки та втілення управлінських рішень, спрямованих на соціально-економічний розвиток територій (адміністративно-територіальних одиниць). У контексті посилення координуючої ролі держави, поглиблення міжсекторальної взаємодії публічного та приватного сектору, урізноманітнення горизонтальних зв'язків й ускладнення відносин відповідальності особливий інтерес становить соціальне підприємництво як засіб вирішення соціальних завдань.

Модель бізнесу, заснована на засадах соціального підприємництва, може стати дієвим інструментом під час воєнного та післявоєнного відновлення України. Поділяємо думку експертів щодо унікальності сучасного періоду для нашої держави, яка перебуває «у процесі «під час воєнного відновлення та водночас бореться з агресором на фронті», а також нерозривності процесу відновлення із курсом євроінтеграції [1].

Поширення практики соціального підприємництва є відповіддю на зростаючі очікування суспільства стосовно участі бізнесу у розв'язанні соціальних, екологічних проблем. Так, в країнах ЄС сектор соціальної економіки представлений 2,8 млн підприємств та організацій, які створюють 13,6 млн робочих місць і формують 8 % ВВП [2]. Ці підприємства та організації орієнтовані на створення робочих місць, інклюзивність, інноваційність, демократію, сталий розвиток, соціальний захист, солідарність, гендерну рівність, екологічний перехід, згуртованість [3].

В Україні соціальне підприємництво розвивається на рівні малого, середнього бізнесу та громадських організацій (громадських об'єднань,

товариств, благодійних організацій), які мають неприбутковий статус. Для перших специфікою є особливість побудови бізнес моделі, в якій поєднано підприємницьку діяльність та орієнтування на реалізацію певної соціальної місії, для других, – потужний інструмент фінансового забезпечення своєї статутної діяльності та посилення інституційної спроможності щодо втілення соціальної місії. Важливим завданням є створення сприятливого середовища для соціального підприємництва з урахуванням сучасних запитів і трендів у цій сфері.

На загальнодержавному рівні основними документами, які визначають бачення держави перспектив зміцнення громадянського суспільства, посилення соціальної відповідальності бізнесу, є Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026 роки (Стратегія) та Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року (Концепція). У Стратегії йдеться про намір посилити підтримку громадянського суспільства як важливого актора соціально-економічного розвитку країни, зокрема шляхом розвитку соціального підприємництва. В основу розвитку соціального підприємництва закладено: сприяння цій формі бізнесу в реалізації ролі медіатора у вирішенні суспільних проблем; запровадження практики соціального підприємництва в соціокультурній сфері з метою посилення її життєздатності; мотивування соціальних змін через надання суб'єктам соціального підприємництва мікрофінансових стимулів, формування гнучких, ефективних податкових правил [4]. Результатом має стати забезпечення рівних можливостей для інститутів громадянського суспільства соціальному підприємництві, зростання їх частки у ВВП України [4]. Що стосується Концепції, то тут йдеться про заходи щодо утвердження в Україні соціально відповідального бізнесу, однак безпосередньо соціальне підприємництво у цьому документі не розглядається. Слід зазначити, що хоча Концепція містить завдання, в яких соціальне підприємництво може відіграти важливу роль (створення робочих місць для вразливих категорій населення, реалізація соціальних та екологічних проектів, програм, надання соціальних послуг), водночас у цьому документі не розмежовується поняття «соціальна відповідальність бізнесу» та «соціальне підприємництво». Проте важливим є врахування того, що соціально відповідальний бізнес орієнтований у першу чергу на прибуток, а активна громадська позиція й відповідальне ставлення – це питання вторинне, тоді як для соціального підприємництва реалізація соціальної місії є первинною потребою [5].

На жаль, питання соціального підприємництва не знаходить відображення в Державній стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки [6]. Такий стан справ негативно позначається на регіональному рівні, що підтверджується відсутністю належної уваги до соціального підприємництва в регіональних, місцевих програмах з питань розвитку малого, середнього підприємництва,

громадянського суспільства. Загалом законодавча невизначеність статусу соціального підприємництва в Україні не сприяє поширенню цієї моделі підприємництва.

У той же час запити та очікування суспільства щодо гідних умов життя, відновлення інфраструктури, сталого розвитку громад актуалізує завдання застосування інструментів, здатних активізувати соціальні, економічні інновації, горизонтальну взаємодію влади, бізнесу, громадянського суспільства в управлінні суспільними справами. Як показує міжнародний досвід, одним із таких інструментів є соціальне підприємництво. Слід відзначити важливість соціального підприємництва для трансформації соціальної сфери в цілому, формування інституту корпоративного громадянства, втілення принципів належного врядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Солодкий С. Громадянське суспільство проадвокує досягнення, коли вони будуть. *Виграти мир в Україні ще під час війни: візія громадянського суспільства*. Together Європейський простір. Конф. «Зі стійкості до відновлення: ключова роль громадянського суспільства України» (06.10.2022). URL: <https://euprostor.org.ua/stories/207429>
2. The social economy in the EU – a european success story. Social Economy Europe. URL: <https://www.socialeconomy.eu.org/the-social-economy/the-social-economy-in-the-eu/>
3. Social Economy Europe. URL: <https://www.socialeconomy.eu.org/>
4. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026 роки: указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>
5. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 р. № 66-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>
6. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>